

УДК 332.3:631.11

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ

О. Д. Сичова, аспірант*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Проаналізовано економічну ефективність вирощування основних сільськогосподарських культур та розраховано потребу в грошових коштах для забезпечення ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами.

Постановка проблеми. Родючість ґрунтів залежить від їх фізико-хімічних та біологічних властивостей, за допомогою яких формується врожай сільськогосподарських культур. Внаслідок відмінностей цих властивостей, на різних земельних ділянках формується різна якість ґрунтів, що визначається встановленням відповідного балу – бонітуванням, яке істотно впливає на ціноутворення та вартість земельних ресурсів.

Ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва неможливе без обґрунтування і реалізації сучасного економічного механізму забезпечення сталого розвитку сільського господарства. Насамперед необхідно врахувати, що реальна економіка функціонує і розвивається у рамках суспільного виробництва, головною рушійною силою якого є господарський механізм. Його складовою частиною є економічний механізм як конкретне вираження

діючих ринкових законів у виробничій системі, що формується на основі аграрної політики держави [2].

Важливим питанням сталого розвитку сільського господарства є забезпечення економічної ефективності використання земельних ресурсів. Вона характеризується співвідношенням отриманого доходу (ефект) від реалізації продукції, що була вироблена із залученням цих ресурсів, до суми вкладених коштів для її отримання. Ефективність не має однозначності, оскільки характеризується цілою сукупністю складових показників і однаковий її рівень в різних галузях сільського господарства може свідчити про різні тенденції.

Дослідженню питань ефективності використання земельних ресурсів та оптимального землекористування присвячено роботи багатьох відомих вчених. На особливу увагу заслуговують праці Добряка Д.С., Канаша О.П., Саблука П.Т., Трегоб-

*Науковий керівник — член-кореспондент НААН України М.М. Лільчук.

чука В.М., Третяка А.М., Шпичака О.М. та інших науковців аграрного профілю.

Однак ці проблеми залишаються актуальними, потребують подальших досліджень і розробки рекомендацій для забезпечення ефективного розвитку землекористування.

Метою даної статті є визначення економічної ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами на перспективу.

Виклад основного матеріалу. Поступальний розвиток ефективного землекористування сільськогосподарськими підприємствами може бути забезпечений за поєднання та збалансованості необхідних організаційних та економічних умов. Одним з найважливіших показників, що характеризують розвиток сільського господарства, є економічна ефективність вирощування сільськогосподарських культур.

Рослинницька галузь України характеризується великою різноманітністю вирощуваних на її території культур. Разом з тим, з усієї сукупності чітко виділяються ті, які мають особливе значення для національної економіки – озима пшениця, кукурудза і соняшник. Протягом останніх років наша держава займає чільне місце на світовому ринку за рівнем реалізації та продуктів їх переробки.

В процесі дослідження аналізувалось 6525 сільськогосподарських підприємств (без урахування фермерських господарств), з них 899 – на Поліссі, 2657 – у Лісостепу і 2969 – у Степу.

В основу розрахунків було покладено технологічні карти, які враховують новітні технології вирощування сільськогосподарських культур та природно-кліматичні умови України.

Особливу увагу було приділено вивченню кон'юнктури ринків сільськогосподарської продукції.

У дослідженні проведено розрахунки потреби грошових коштів для забезпечення виробництва сільськогосподарських культур за науково-обґрунтованими рекомендаціями в різних природо-кліматичних зонах, а зведені результати представлено у даній статті.

Економічна ефективність використання земельних ресурсів розкривається низкою показників, до найбільш важливих з них відносяться обсяг виробництва продукції, врожайність та прибуток з 1 га. За даними Державної служби статистики України у 2011 р. врожайність озимої пшениці коливалася від 24,7 ц/га на Поліссі до 29,0 ц/га у Степу (табл.1). Це дало змогу отримати прибуток від 21,8 до 328,1 грн з 1 га сівної площі відповідно.

Таблиця 1. Економічна ефективність вирощування озимої пшениці в сільськогосподарських підприємствах України, 2011 р.

Показник	Полісся	Лісостеп	Степ
Кількість підприємств, од	899	2657	2969
Зібрана площа, тис. га	341	1457	1786
Врожайність, ц/га	24,7	28,4	29,0
Вироблено продукції, тис. т	843	4138	5189
Кількість реалізованої продукції, тис. т	754,7	3620,5	4227,2
Собівартість 1 ц, грн	115,2	105,6	92,8
Ціна реалізації 1 ц, грн	116,2	111,7	106,7
Прибуток на 1 га, грн	21,8	150,0	328,1
Рентабельність, %	0,9	5,7	14,9

Таблиця 2. Розрахунок потреби в ресурсах для вирощування озимої пшениці на 2016 р.

Показник	Полісся	Лісостеп	Степ
Площа посіву, тис. га	365,00	1548,00	2242,50
Врожайність, ц/га	30,97	33,70	32,35
Виробництво продукції, тис. т	1130,40	5216,20	7253,45
Потреба в грошових коштах, млн грн	1250,40	5358,10	7433,51

Альбещенко О.С. вказує, що принципово важливим є не тільки визначення оптимального співвідношення угідь, але й мінімально необхідної площі індивідуального природного біоценозу та оптимальної структури їх розміщення на території агроландшафту. При цьому можна досягти більшого ефекту, навіть за умови використання менших площ [1].

У сільському господарстві чітко прослідковується зональна спеціалізація; відповідно й ефективність вирощування культур по зонах істотно відрізняється. Так, для озимої пшениці, за розрахунками, найбільш привабливими є умови Степу. Тут у 2016 р. під цією культурою буде зосереджено понад 60% посівних площ (табл. 2). Незважаючи на те, що врожайність буде дещо нижчою ніж у Лісостеповій зоні, питома вага підприємств Степу перевищуватиме 53,3% в структурі валового виробництва.

Для забезпечення виробництва запланованого обсягу зерна озимої пшениці необхідно залучити близько 14 млрд грн.

При цьому 7,4 млрд підприємствам Степу, 5,4 млрд – Лісостепу і 1,3 млрд грн. – Поліссю.

Забезпечити виконання необхідних технологічних операцій можливо, закупивши насіння на суму близько 1,3 млрд грн, мінеральних добрив – на 1,9, засобів захисту рослин – на 789,3 і паливно-мастильних матеріалів – на 2,8 млрд грн.

Одним з найважливіших показників економічної ефективності є собівартість, яка буде найнижчою у Степу, що забезпечить найбільший рівень рентабельності порівняно з іншими зонами. Вищий рівень виробництва дозволить отримати більшу масу прибутку, але при цьому ефективність землекористування, яку можна охарактеризувати обсягом прибутку на 1 га, буде найвищою у Лісостепу і досягне 1951,22 грн/га (табл. 3).

Підвищення врожайності вимагає вкладення додаткових матеріальних ресурсів, але їх вартість окупиться додатково отриманою продукцією (рис.).

Таблиця 3. Основні економічні показники вирощування озимої пшениці на 2016 р.

Показник	Полісся	Лісостеп	Степ
Кількість реалізованої продукції, тис. т	982,47	4588,77	6210,72
Виробнича собівартість 1 т, грн	1106,16	1027,20	1024,82
Виробничі витрати на 1 га, грн	3425,75	3461,31	3314,83
Ціна 1 т зерна (з ПДВ), грн	1900	1900	1900
Повна собівартість 1 т зерна, грн	1198,72	1116,10	1113,25
Прибуток на 1 т зерна, грн	589,97	658,23	659,95
Виручка, млн грн	1866,69	8718,66	11800,36
Прибуток, млн грн	579,62	3020,49	4098,76
Прибуток на 1 га, грн	1588,01	1951,22	1827,76
Рівень рентабельності, %	49,22	58,98	59,28

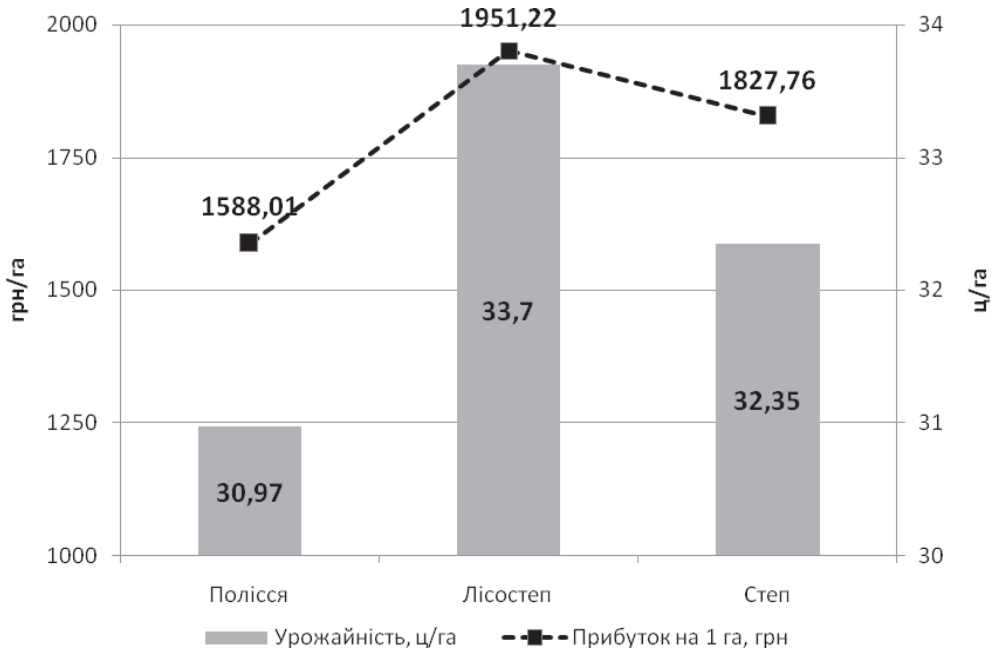

Рис. Розрахункова залежність прибутковості вирощування озимої пшениці від її урожайності на 2016 р.

Відповідні розрахунки було проведено для визначення ефективності та потреби в ресурсах на перспективу для інших сільськогосподарських культур.

За сучасних умов розвитку національної економіки товаровиробникам дуже складно залучати необхідний обсяг ресурсів для виконання технологічних операцій. Тому виникає потреба підвищення рівня концентрації виробництва. І. Яців стверджує, що великі підприємства забезпечують значно вищий рівень інтенсивності сільськогосподарського виробництва, ніж господарства з площею землекористування в кілька десятків чи сотень га [6].

Важливо разом з укрупненням виробництва особливу увагу приділяти питанням екологічної безпеки. Р.В. Тихенко наголошує, що оптимізація землекористування повинна здійснюватись через розробку науково обґрунтованих проєктів, що дасть можливість диференційо-

вано визначити комплекс заходів з використання земельних ресурсів [5].

Повна реалізація напрямів удосконалення земельних відносин забезпечить раціональне, вискоєфективне й екологічнобезпечне використання земель сільськогосподарського призначення, збереження і примноження їх продуктивного потенціалу.

Висновки

Розвиток ефективного землекористування позитивно вплине на підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва та функціонування внутрішнього аграрного ринку. Отже, будуть створені важливі передумови для підвищення рівня доступності продуктів харчування та задоволення потреб споживачів. Забезпечення обсягів попиту буде стимулювати розвиток виробництва та підвищення прибутковості товаровиробників. Запровадження інноваційних підходів у

виробничо-господарській діяльності, модернізація технологічних процесів, особлива увага до якості та безпеки сільськогосподарської продукції забезпечать конкурентоспроможність віт-

чизняних товаровиробників на світових ринках.

Для забезпечення виробництва зерна озимої пшениці запланованої врожайності на 2016 р. необхідно близько 14 млрд грн.

Література

1. Альбещенко О.С. Оптимізація структури земельних угідь сучасних агроландшафтів та формування екологічної мережі у сільськогосподарських підприємствах. — Науковий вісник ЛНУВМБТ ім.С.З.Гжицького, 2012. — 14, №4(54). — С. 15–20.
2. Варченко О.М., Даниленко А.С. Складові економічного механізму сталого розвитку сільського господарства // Економіка та управління АПК: 36 наук.праць БНАУ. — Вип. 8 (95). — 2012. — С. 6.
3. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2011 рік: Статистичний бюлетень. — К.: Державна служба статистики України, 2012. — 88 с.
4. Статистичний збірник "Сільське господарство України — 2011". — К.: Державна служба статистики України, 2012. — 386 с.
5. Тихенко Р.В. Оптимізація сільськогосподарського землекористування на регіональному рівні: екологічні аспекти. — Сталій розвиток економіки, 2012. — №3 (13). — С. 173–176.
6. Яців І. Концентрація виробництва у сільськогосподарських підприємствах як чинник формування в них конкурентних переваг // Аграрна економіка — 2010. — 3, №1–2. — С. 109–115.

АННОТАЦІЯ

Сичова О.Д. Использование земельных ресурсов сельскохозяйственными предприятиями в Украине // Биоресурсы и природопользование. — 2013. — 5, № 3–4. — С. 147–151.

Проанализирована экономическая эффективность выращивания основных сельскохозяйственных культур и рассчитана потребность в денежных средствах для обеспечения эффективного использования земельных ресурсов сельскохозяйственными предприятиями на перспективу

SUMMARY

O. Sychova. Land resources using by agricultural enterprises in Ukraine // Biological Resources and Nature Management. — 2013. — 5, № 3–4. — P. 147–151.

In the paper economic efficiency of the main agricultural crops growing is analyzed and the need of funds for efficient land resources using by agricultural enterprises is calculated.